

Dramske igre i vježbe kao sredstvo poticanja dječjeg jezično-govornog razvoja

Delimar, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:130164>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Katarina Delimar

**DRAMSKE IGRE I VJEŽBE KAO SREDSTVO POTICANJA DJEČJEG
JEZIČNO-GOVORNOG RAZVOJA**

Završni rad

Zagreb, srpanj 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Katarina Delimar

**DRAMSKE IGRE I VJEŽBE KAO SREDSTVO POTICANJA DJEČJEG
JEZIČNO-GOVORNOG RAZVOJA**

Završni rad

Mentor rada:

Doc.dr.sc. Iva Gruić

Zagreb, srpanj 2020.

Zahvaljujem mentorici doc. dr. sc. Ivi Gruić na savjetima i pomoći pri izradi ovoga rada. Posebno zahvaljujem svojim roditeljima, braći, prijateljicama i Martinu na beskrajnoj podršci, razumijevanju i strpljenju.

SADRŽAJ

SAŽETAK	
SUMMARY	
1. Uvod	1
2. Govor i jezik	2
2.1. Uredan jezično-govorni razvoj	3
2.2. Jezično-govorni razvoj i igra	5
3. Dramski odgoj	6
3.1. Dramske aktivnosti	7
3.2. Dramske metode i dramske tehnike	7
4. Dramske igre i vježbe kao sredstvo poticanja dječjeg jezično-govornog razvoja 9	
4.1. Primjeri dramskih igara i vježbi koje potiču govorno-jezični razvoj	10
4.2. Igre i vježbe namijenjene pričanju priča	10
4.2.1. Jednominutna priča	11
4.2.2. Stvaranje priče	11
4.2.3. Nastavi priču	11
4.2.4. Završi priču	12
4.2.5. Priča od zadanih riječi	12
4.2.6. Pisma, telegrami, dopisnice	12
4.2.7. Od jutra do sad	13
4.2.8. Minutu, molim	13
4.2.9. Brbljaonica	13
4.2.10. Sprijatelji se, posvađaj se	13
4.3. Igre i vježbe namijenjene pravilnom izgovoru glasova	14
4.3.1. Ozvučivanje	14
4.3.2. Ptice	14
4.3.3. Besmislena rečenica	15
4.3.4. Koliko <i>a</i> ima u <i>a</i>	15
4.4. Igre i vježbe s pitanjima	16
4.4.1. Igre suprotnosti	16
4.4.2. Igra da/ne	16
4.4.3. Tko sam?	17
4.4.4. Intervjui	17
4.4.5. Hajde, reci kako si	17
4.5. Igre i vježbe u kojima rekvizit usmjerava priču	18
4.5.1. Predmet govori	18

4.5.2.	Što je u vrećici	18
4.5.3.	Neobični predmeti.....	19
4.5.4.	Tri rekvizita u kutiji	19
4.5.5.	Mikrofon	20
4.5.6.	Telefon	20
5.	Zaključak	21
LITERATURA		22
IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA		24

SAŽETAK

Kompetentni odgojitelji raznim načinima mogu podržavati razvoj govora i jezika kod djece, a jedan od načina je korištenje dramskog odgoja u odgojno-obrazovnom procesu. Ovaj završni rad povezuje dramske igre i vježbe s razvojem govora i jezika kod djece. Dijete je aktivan tvorac znanja koji samostalno otkriva većinu jezičnih pravila i kao takav jezik usvaja lako, spontano i s ugodom (Apel i Masterson, 2004). Govor je osnovni oblik ljudske komunikacije i najintenzivnije se uči u razdoblju od rođenja do sedme godine djetetova života (Selimović, Karić, 2011). Igra koja je u djetinjstvu prirodno sredstvo izražavanja, također je i djetetova unutarnja potreba koja je popraćena osjećajem ugone i zadovoljstvom (Aladrović Slovačak, 2018). Dramske igre i vježbe djecu smještaju u određene uloge i djeca kroz te uloge stvaraju nova iskustva. Kroz takva iskustva jačaju svoje perceptivne i komunikacijske vještine oponašajući i opisujući svoju okolinu, manipulirajući stvarima koje su pod njihovom kontrolom, istražujući zvukove i prostor i upotrebljavajući raznolike pokrete (Bojović, 2013).

Suvremena literatura predlaže niz različitih dramskih aktivnosti koje uključuju aktivan govor i koje potiču razvoj govorno-jezičnog izraza. U radu su prikazane odrednice govora i jezika, dramskog odgoja i konkretni primjeri dramskih igara i vježbi koje podržavaju govorno-jezični razvoj. U svrhu pisanja ovoga rada, navedene dramske igre i vježbe podijelila sam u četiri skupine prema općenitim pravilima igara i vježbi i prema aspektima govorno-jezičnog razvoja koje iste potiču. To su igre i vježbe namijenjene pričanju priča, igre i vježbe namijenjene pravilnom izgovoru glasova, igre i vježbe s pitanjima te igre i vježbe u kojima rekvizit usmjerava priču.

Ključne riječi: jezično-govorni razvoj, dramska igra, dramska vježba

SUMMARY

Competent early education teachers can support the development of speech and language in children in a variety of ways, and one way is to use drama education in the educational process. This paper connects drama games and exercises with the development of language and speech in children. The child is an active creator of knowledge who independently discovers most language rules and as such acquires language easily, spontaneously, and with pleasure (Apel and Masterson, 2004). Speech is the basic form of human communication and is most intensively learned in the period from the birth to the seven years of age (Selimović, Karić, 2011). Play, which is a natural medium of expression in childhood, is also a child's inner need that is accompanied by a sense of comfort and satisfaction (Aladrović Slovačak, 2018). Drama games and exercises place children in certain roles and children create new experiences through these roles. Through such experiences, they strengthen their perceptual and communication skills by mimicking and describing their environment, manipulating things under their control, exploring sounds and space, and using a variety of movements (Bojović, 2013).

Contemporary literature suggests various dramatic activities that include active speech and that encourage the development of speech and language expression. The paper presents meanings of speech and language, drama in education and specific examples of dramatic games and exercises that support speech and language development. For the purposes of writing this paper, I have divided the listed drama games and exercises into four groups according to the general rules of games and exercises and according to the aspects of speech and language development that they encourage. Those groups are: games and exercises intended for storytelling, games and exercises intended for the correct pronunciation, games and exercises with questions and games and exercises in which the prop directs the story.

Key words: language and speech development, drama games, drama exercises

1. Uvod

Jezik kao način povezivanja glasova, riječi, znakova i rečenica s ciljem izražavanja naših misli i razumijevanja drugih ljudi (Apel i Mastersen, 2004) i govor kao osnovni oblik ljudske komunikacije najintenzivnije se uče u razdoblju od rođenja do sedme godine djetetova života (Selimović, Karić, 2011).

Djeca nove spoznaje usvajaju čineći pa ne čudi da najviše uče kroz igru. Organizirana igra omogućuje djeci da u opuštenoj atmosferi i sigurnosti svoje okoline usvajaju nove spoznaje jer ono što se nauči kroz igru duže se pamti i djetetu prikazuje nove vidike njegova stvaralaštva (Stanišić, 2015). Planirajući i motivirajući simboličku igru u odgojno-obrazovnim ustanovama stvara se temelj za dramsku igru (Perić Kraljik, 2009).

Ovaj rad prikazat će karakteristike urednoga i usporenoga govorno-jezičnoga izraza predškolske djece, opisat će dramski odgoj te dramske igre i vježbe koje potiču djetetov govorno-jezični razvoj. Lekić i suradnici (2007) definiraju dramske igre kao aktivnosti s jasno istaknutim ciljem koje su određene jasnim pravilima koja sudionici moraju poštivati. Isti autori dramskim vježbama smatraju aktivnosti u kojima se postavljeni zadatak ostvaruje u okviru pojedinačnih ili skupnih mogućnosti djece te u kojima nema natjecanja.

Sve što djeca učine tijekom igre može se procijeniti i na to reflektirati, bez ozbiljnih posljedica koje bi se eventualno snosile u *stvarnom* svijetu. Na taj način djeca će iskustveno učiti. Kroz dramsku igru imat će doticaj sa stvarnim situacijama koje možda još nisu susreli, a kada se susretnu s njima u realnim uvjetima, već će imati iskustvo i bit će sigurniji u sebe.

2. Govor i jezik

„Govor je bio i ostao osnovni način komunikacije među ljudima. Preduvjeti za njegov razvoj su: dobro zdravlje, uredno razvijeni govorni organi, uredan sluh, uredan intelektualni razvoj te stimulativno okruženje“ (Mesec, 2010; str. 8). Prema Mesec (2010) jezik se razvija i uči cijeli život, a baza materinskoga jezika usvaja se već s tri godine kada dijete već posjeduje određeni fond riječi koje može povezivati u rečenice, pazeći pritom na sintaktička i morfološka pravila, dok se izgovor glasova usvaja do polovice pete godine. Apel i Masterson (2004) opisuju jezik kao kompleksan i prilagodljiv sustav, odnosno kao proces povezivanja glasova, riječi, znakova i rečenica s osnovnom zadaćom izražavanja naših misli i razumijevanja drugih ljudi.

Djeca bi jezik trebala usvajati lako, spontano i s ugodom. Apel i Masterson (2004) prikazuju dijete kao aktivnog tvorca znanja koji samostalno otkriva većinu jezičnih pravila. Od odgojitelja i roditelja zahtijeva se da budu dobri uzori, da aktivno sudjeluju u razgovorima koji su djeci zanimljivi i koje djeca potiču, da postavljaju otvorena pitanja koja dijete potiču na razradu teme i da aktivno slušaju.

Djeca predškolskog uzrasta u velikoj su mjeri usmjerena prema sebi samima, u stalnom su pokretu, radoznali su, a taj period karakterizira i pojačana verbalna ekspresija i intenzivan jezično-govorni razvoj. Djeca vole govoriti o sebi. U ovom razdoblju njihova života doživljavaju svijet njihovom pozornicom na kojoj su oni glavni glumci (Bojović, 2013).

Za uspješan jezično-govorni razvoj odgojitelji bi trebali biti informirani o ranom jezično-govornom razvoju zato što odstupanja od urednog razvoja mogu označavati usporeni jezično-govorni razvoj. Ukoliko dijete ne prati značajke urednog jezično-govornog razvoja, Mesec (2010) ističe da se ulazi u kontinuum različitih odstupanja u razvoju jezika. Pojačanom stimulacijom može se uspješno djelovati na blaža odstupanja u djetetovom razvoju, a teža odstupanja zahtijevaju provođenje ciljanih vježbi za korekciju nastalih poremećaja.

Iako su jezično-govorni podražaji u prvim mjesecima djetetova života najvažniji, u daljnjem tekstu govorit će se o jezično-govornom razvoju djeteta starijega od tri godine. Apel i Mastersen (2004) navode da se djeca s navršenom trećom godinom vjerojatno služe s više od tisuću riječi, a razumiju i puno više.

„Istraživanja su pokazala da se artikulacija i fonološki sistem jezika uče u periodu od rođenja do sedme godine života. Nakon ovog perioda dolazi do

automatizacije glasovnih navika. Ovaj period je najpogodniji da djeca usvoje intonaciju i glasovnu strukturu jezika“ (Selimović, Karić, 2011; str. 151).

2.1. Uredan jezično-govorni razvoj

Tablica 1.

Kalendar jezično-govornog razvoja prema Mesec (2010)

Dob djeteta	Uredan jezično-govorni razvoj	Simptomi usporenog razvoja
3 – 4 god.	<ul style="list-style-type: none"> • koristi rečenicu od tri do četiri riječi • postavlja pitanja <i>zašto, kada, što ako</i> • koristi zamjenice • povezano govori o stvarima koje su se dogodile • priča kratke priče • komentira događanja • zna svoje ime, godine i spol • odgovara na uputu koja uključuje tri radnje • s četiri godine prepoznaje osnovne boje • prilagođava svoj govor kada razgovara s mlađima od sebe • „čita“ slikovnice • sluša priče oko deset minuta • uključuje se u duži dijalog • zna igrati ulogu druge osobe u igri • traži dopuštenje i objašnjava kada ga sugovornik ne razumije 	<ul style="list-style-type: none"> • rječnik je siromašan • ne izgovara većinu glasova • okolina ga ne razumije • ne razumije dvostruke i trostruke upute • ne koristi govor za rješavanje problema • nema interakcije s drugom djecom.
4 – 5 god.	<ul style="list-style-type: none"> • priča duge priče • odgovara adekvatno na pitanja <i>koliko, kako</i> • pita za značenje riječi • mehanički broji do 10 s pokazivanjem do 5 • koristi rečenicu od 4 do 6 riječi, • koristi sve vrste riječi gramatički pravilno • identificira dijelove koji nedostaju • imenuje krug i trokut 	<ul style="list-style-type: none"> • ima mali fond riječi kojima se koristi • rečenica je jednostavne strukture • prisutne su česte gramatičke pogreške • izostavlja glasove • ne razumije značenje riječi • ne poznaje boje • ne razumije i ne koristi prijedloge koji označavaju prostorne odnose • povlači se i osamostaljuje
5 – 6 god.	<ul style="list-style-type: none"> • izgovor svih glasova pravilan • koristi složene rečenice sa svim vrstama riječi gramatički pravilno 	<ul style="list-style-type: none"> • prisutne su pogreške u izgovoru glasova

- priča priču po sekvencama događaja
- ima koncepte vremena danas, jučer, sutra, ujutro, navečer
- uviđa odnose, uzroke i posljedice
- prepoznaje i imenuje geometrijske oblike
- prisutan je interes za slova, knjige
- prepoznaje i imenuje brojke i slova
- zna napisati svoje ime
- iza 5,5 godina može izdvojiti prvi glas u riječima
- zna da tekst reprezentira govorni jezik
- prisutne su gramatičke pogreške
- ima teškoća u razumijevanju i uporabi pojedinih kategorija riječi i riječi sa suprotnim značenjem
- ne zna pjesmice i priče
- ne sjeća se važnih događaja te ih ne može ispričati

6 – 7 god.

- lako koristi složene rečenične strukture
- usvaja apstraktne pojmove
- imenuje dane u tjednu
- priče uključuju događaje, teme, likove
- govor potpuno prilagođava socijalnim situacijama
- vodi duge razgovore
- kontrolira glasnoću
- prisutan je pojačani interes za slova i pisanje
- usvaja fonološku svjesnost/slušnu analizu i sintezu
- uspostavlja se veza slovo – glas
- poznaje slova
- počinje pisati
- rječnik je siromašan
- rečenice su jednostavne strukture
- ne razumije apstraktne pojmove
- ne razlikuje slova i brojke
- nije usvojena glasovna svjesnost
- teško pamti (Mesec, iz Andrešić i sur., 2010.)

Kao osnovne funkcije komunikacije kod djece predškolske dobi, Pehar nabroja sljedeće:

- uspostavljanje i održavanje odnosa s drugima (poziv na igru, traženje pomoći, davanje uputa za igru, traženje objašnjenja, zajedničko definiranje pravila igre, raspitivanje o osjećanjima drugih, itd.)
- samoizražavanje ili ekspresija (izražavanje svojih osjećaja, ideja, postupaka, obrazlaganje izbora, itd.)
- traženje odgovora na pitanja koja se postavljaju u svijetu (mogući uzroci pojava, razlika i sličnosti predmeta, razlozi nečijeg ponašanja, postavljanje raznih pitanja, itd.)
- prenošenje informacija (imenovanje predmeta, njihovo opisivanje, opisivanje i objašnjavanje pojava, ustanovljavanje uzroka, itd.)
- pričanje o svijetu mašte ili izražavanje kreativnosti (crtanje, slikanje, modeliranje, simboličke igre, itd.) (Pehar: 2007, 84-85, prema Selimović i Karić, 2011, str. 152).

2.2. Jezično-govorni razvoj i igra

Imajući na umu da djeca najviše mogu naučiti vlastitim iskustvom i igrom, bitno je da proces učenja bude prirodan i spontan i kao takvog ga treba samo poticati, a nipošto poučavati. Apel i Masterson (2004) navode da je igranje odlična prilika da se djecu izloži novim riječima i izrazima. „Istraživanja igre i njezine povezanosti sa socijalnim i jezičnim razvojem provedena su desetljećima. Rezultati istraživanja rane pismenosti pokazuju da postoji veza između aktivne društvene igre i ranog jezičnog i pismenog razvoja“ (Neuman i Roskos 1993; Owocki 1999, Morrow 2001, prema Aladrović Slovačak, 2018; str. 9). Aladrović Slovačak (2018) opisuje vezu između socijalnih vještina, razvoja govora i dramske igre i tvrdi da se međusobno nadopunjuju.

„Igra omogućuje djeci da se aktiviraju u svijetu koji ih okružuje i da ga razumiju, a stoga je njezina vrijednost neprocjenjiva“ (Pitamic, 2013; prema Aladrović Slovačak, 2018; str 11). Prema tome, igra je medij kojime djeca u najranijoj dobi uče i vježbaju praktične životne vještine, a kasnije i snalaženje u svakodnevnim situacijama. Igre koje dočaravaju stvarnost u kojoj djeca imaju malo ili nemaju iskustva od neizmjerne su važnosti za iskustveno učenje i pripremanje na ono što ih očekuje izvan sigurne igre u sigurnome okruženju.

3. Dramski odgoj

Od druge polovine dvadesetog stoljeća u Engleskoj i drugim državama engleskoga govornog područja mijenja se pristup dramskom radu s djecom i odbacuje se tradicionalni način rada koji zahtijeva analizu dramskog teksta, uvježbavanje glumačkih vještina, postavljanje i igranje predstava. Fokus se prebacuje na korištenje dramskih oblika koji nisu namijenjeni za izvođenje u kazalištu zato što izostavljaju mogućnost izvođenja za nekoga izvan skupine. Od tada se rađaju različiti oblici dramskoga rada s djecom i mladima (Gruić, 2002). O dramskom odgoju Gruić, Vignjević i Rimac Jurinović navode:

HCDO definira dramski odgoj kao skup metoda poučavanja i učenja koje se koriste dramskim izrazom kao čovjekovom sposobnošću kojom se on služi tijekom sazrijevanja i odrastanja. Dramski odgoj nema za svoj isključivi cilj profesionalno bavljenje dramskom umjetnošću ili tek njezino lakše razumijevanje. Dramski odgoj prije svega odgaja za život i namijenjen je svojoj djeci. Pri tome se dramski izraz shvaća kao svaki oblik izražavanja u kojem su stvarni ili izmišljeni događaji predstavljeni s pomoću odigranih/odglumljenih uloga i situacija. (Krušić, 2006, str. 23, prema Gruić, Vignjević, Rimac Jurinović; 2016).

Prema Lekić, Magliaccio-Čučak, Radetić-Ivetić, Stanić, Turkulin-Horvat, Vilić-Kolobarić (2007) u dramskom odgoju djeca uče kroz dramsko iskustvo, a kao oblik iskustvenog učenja njegova je posebnost da se koristi dramskim izrazom. Za takvo učenje dovoljna je dramska vještina koju imaju svi ljudi, a Bojović (2013) navodi da ju treba shvatiti kao antropološku osobinu i da je svojstvena isključivo ljudskom rodu. Perić Kraljik (2009) naglašava da djeca imaju prirodni dramski jezik, instinkt i intuiciju i kao takvi često vode monologe sami sa sobom te dijaloge s igračkama ili predmetima koji ih okružuju.

Fileš i suradnici (2008) napominju da je dramski odgoj sinteza jezičnih i nejezičnih oblika sporazumijevanja te likovnih i glazbenih elemenata, a služi se i plesnim izrazima, kojima pridodaje i svoja karakteristična izražajna sredstva. Prema tome, može se zaključiti kako su dramske metode metode sinteze isto kao i strip ili scenska i filmska umjetnost, koje su kombinacija drugih umjetnosti sa svojim specifičnostima.

3.1. Dramske aktivnosti

Dramske aktivnosti u ustanovama ranoga i predškolskog odgoja zastupljene su vrlo često i bez odgojiteljeve intervencije. Zvezdana Ladika u svome priručniku *Dijete i scenska umjetnost* (1970) navodi da je za dramske aktivnosti najodlučniji element stvaralačka mašta. Djetetova stvaralačka mašta stvara nove situacije dajući tako u nizu novih komponenata i novu realnost, čija opsežnost ovisi o snazi njegove kreativne fantazije i čija aktivnost traje toliko dugo dok je djetetova mašta budna i mobilna. Prema tome, o dramskome radu s djecom može se promišljati kao da izrasta iz djetetove simboličke igre, odnosno spontane igre uloga. Fileš i suradnici (2008) ističu da dramske aktivnosti djeluju holistički povezujući intelektualne spoznaje, estetske doživljaje i proživljene emocije u sveobuhvatno iskustvo koje jača osobni razvoj pojedinca usmjerenoga na učenje, osobni rast, javno izražavanje ili liječenje.

Također, Fileš i suradnici (2008) ističu da dramska aktivnost, kao složeno i integrirajuće iskustvo, pomaže sudionicima u izražavanju i razvoju vlastitih osjećaja, afiniteta, vještina i stavova, razvoju govornih i izražajnih vještina, razvoju mašte i kreativnosti, razvoju motoričkih sposobnosti i *govora tijela* te stjecanju društvene svijesti i njezinih sastavnica poput (samo)kritičnosti, odgovornosti, snošljivosti, razvoja humanih moralnih uvjerenja, samopouzdanja, razumjevanja međuljudskih odnosa i ponašanja, suradnje i slično.

Dramske aktivnosti u odgojnom procesu usmjerene su na iskustvo djece i provode se raznim dramskim metodama i kazališnim tehnikama. One se bitno razlikuju od satova glume, koji se provode s idejom pripreme za nastup ili predstavu, što nije slučaj kod dramskih aktivnosti (Bojović, 2013)

3.2. Dramske metode i dramske tehnike

Prema Gruić, Vignjević i Rimac Jurinović (2016) Hrvatska enciklopedija metodu definira kao „planiran ili unaprijed smišljen postupak za postizanje određenoga teorijskog ili praktičnog cilja, pri čemu metoda uvijek istodobno predstavlja i način određenoga djelovanja.“ Fileš i suradnici (2008) načine praktičnog postupanja i djelovanja u dramskome odgojnom radu definiraju kao dramske metode. Gruić, Vignjević i Rimac Jurinović (2016) u dramskome odgoju kao metode izdvajaju oblike koji imaju zadane elemente unutrašnje strukture rada i pravila o oblikovanju rada u većim cjelinama (često i u duljim vremenskim periodima), a to su forum-

kazalište, procesna drama, ogrtač stručnjaka, skupno osmišljavanje predstave i njezina izvedba, priprema i izvedba predstave prema dramskome tekstu, literarna i teatrološka analiza dramskoga teksta, analiza izvedbe/predstave.

Dramske tehnike Gruić, Vignjević i Rimac Jurinović (2016) predlažu kao termin za jednostavnije oblike rada pri čemu bi se svakom tehnikom na svoj način organizirao rad na razini jedne pojedinačne, kraće aktivnosti, iako se često koriste u okviru navedenih dramskih metoda.

Dramske tehnike grupiraju se po skupinama, a neke od skupina su: improvizacije, vođena fantazija, dramske igre i vježbe (igre s pokretom, igre sa zvukom, igre povjerenja, igre za poboljšavanje komunikacije, igre za razvoj opažanja i pamćenja, igre za poticanje mašte, dramske vježbe sa zamišljenim predmetima, sa zamišljenim prostorom, sa zamišljenim suigračem, pantomimske vježbe, vježbe osjeta, vježbe emocija, vježbe ulaska u ulogu itd.), voditelj (učitelj) u ulozi, vrući stolac, misli u glavi, zamrznute slike, unutarnji monolog itd. (Gruić, Vignjević, Rimac Jurinović, 2016)

Lekić i suradnici (2007) pokušali su načelno razgraničiti pojmove dramske igre i dramske vježbe. Igrama definiraju samo one aktivnosti s jasno određenim ciljem i koje imaju pravila koja sudionici moraju poštivati. Vježbama nazivaju one aktivnosti koje pred sudionike postavljaju određeni zadatak, a taj zadatak se može ostvariti u okviru dječjih pojedinačnih sposobnosti ili skupnih mogućnosti svih sudionika. Za razliku od dramskih igara, u dramskim vježbama igrači se ne nadmeću. Fileš i suradnici (2008) dramsku su igru odredili kao fizičku ili intelektualnu aktivnost u kojoj svaki sudionik preuzima ulogu i koja ima pravila, a ponekad takva igra može prerasti u natjecanje. Dramsku su vježbu okarakterizirali kao aktivnost koja isto tako uključuje ulaženje u ulogu, a postiže se ponavljajući određene radnje radi usavršavanja neke vještine ili razvijanja sposobnosti.

U nastavku rada pod pojmom dramske igre podrazumijeva se dramska aktivnost koja uz jasna pravila sadrži i natjecateljski karakter, a pod pojmom dramske vježbe podrazumijeva se dramska aktivnost koja za cilj ima razvijanje neke vještine i iz koje je strogo isključen natjecateljski karakter.

4. Dramske igre i vježbe kao sredstvo poticanja dječjeg jezično-govornog razvoja

Zvezdana Ladika u svome priručniku *Dijete i scenska umjetnost* (1970) tvrdi da mi kao odgojitelji od samog početka rada s djecom moramo nastojati da dijete dovedemo do toga da svoje impresije i misli može izreći jasno. „Sve što se uopće misli – kaže Ludwig Wittgenstein – može se misliti jasno. Sve što se može izreći, može se izreći jasno“ (Ladika, 1970, str. 38). Kao odgojiteljima, zadatak nam je ne nametati djeci svoju interpretaciju, već im pažljivo pružiti podršku da se izražavaju na sebi svojstven način i tek će tada njihova riječ i njezina interpretacija biti izraz njihova stvaralaštva. Budući da je riječ jedan od glavnih elemenata dramskog stvaralaštva, ona u sebi nosi oštrinu dramskog sukoba i poetsku ljepotu. Prema tome, u razvojnoj fazi dječjeg dramskog stvaralaštva upravo je riječ vrhunac izražajnosti. (Ladika, 1970).

U interakciji s drugima, djeca se susreću s novim riječima i novim načinima korištenja riječi. Stječu nove perspektive i uče o društvenim očekivanjima za korištenje jezika u različitim kontekstima. Čuju zvukove jezika i igraju se zvukovima, razvijajući fonološku svijest koja podržava njihovo čitanje i pisanje (Snow & Resnick, 2009 prema Stagg Peterson i Greenberg, 2017).

„Pri poticanju govorno-jezičnog razvoja vrlo je važno da se govor i jezik koriste kroz igru, šalu i zabavu da bi dijete doživljavalo zvukove, riječi i rečenice kao vedru i pozitivnu aktivnost.“¹

Odgojitelji imaju važnu ulogu u stvaranju okruženja i u interakciji s djecom na načine koji podržavaju i proširuju dječji govor (Weitzman i Greenberg, 2002, 2010, prema prema Stagg Peterson i Greenberg, 2017). Imaju znanje o svijetu, jeziku i mogućim načinima korištenja jezika u različitim kontekstima, kao i znanje o dječjem jezičnom razvoju i pedagogiji.

Odgojitelji bi trebali podupirati komunikaciju među djecom i pritom ju ne sputavati, ali i biti aktivni partneri u komuniciranju s djecom. Djecu bi trebali ohrabrivati da iznose vlastita iskustva, podupirati njihove komunikacijske inicijative i pokušati odgovoriti na sva pitanja. Djeci su za razvoj govora bitni svi oblici razgovora koje on može čuti ili u njima sudjelovati, a najčešći su oni između djece i roditelja, djece i odgojitelja i djece međusobno (Selimović, Karić, 2011).

¹ <https://www.harfa.hr/kako-poticati-govorno-jezicni-razvoja-djeteta/>

U središtu svake drame je komunikacija. Dušica Bojović kao centar svoje knjige *Više od igre* (2013) uzima kreativnu dramu i tvrdi da će „djeca koja su sudjelovala u kreativnoj drami u budućnosti imati manje problema pri govorenju pred drugima, bit će uvjerljivija te imati pozitivno mišljenje o sebi“ (Bojović, 2013; str. 21). Sudjelovanje djeteta u takvim aktivnostima poboljšava artikulaciju riječi, projekciju glasa, tečan i uvjerljiv govor. Razvijaju se i slušačke i promatračke sposobnosti vježbanjem, improvizacijom i planiranjem dramskih igara.

4.1. Primjeri dramskih igara i vježbi koje potiču govorno-jezični razvoj

Za potrebe opisivanja igara i vježbi koristit ću izraze *voditelj* za odgojitelja i *igrači* za djecu koja sudjeluju u aktivnostima. Odrednice igara i vježbi opisane se ranije u tekstu i u ovom dijelu rada neću ih razdvajati.

Igre i vježbe grupirala sam prema krovnom opisu i svakoj grupi igara i vježbi prethode karakteristike urednog jezično-govornog razvoja koje se mogu primijetiti provođenjem istih. Prema tome, igre i vježbe podijelila sam u četiri skupine, a to su igre i vježbe namijenjene pričanju priča, igre i vježbe namijenjene pravilnom izgovoru glasova, igre i vježbe s pitanjima i igre i vježbe u kojima rekvizit usmjerava priču. Igre i vježbe u prve tri skupine grupirane su prema osnovnom načinu izvođenja (pričanje priča, izgovaranje glasova, ispitivanje). Iako i one potiču jezično-govorni razvoj, igre i vježbe u četvrtoj skupini ističu se korištenjem dodatnih rekvizita koji zadaju ili mijenjaju tijek aktivnosti, odnosno dodaju joj novu dimenziju.

4.2. Igre i vježbe namijenjene pričanju priča

Sljedeće igre i vježbe zadaju djeci pričanje priče na razne načine. Djeca već od treće godine povezano govore o poznatim situacijama, pričaju priče, komentiraju događaje i igraju ulogu druge osobe u igri. Djeca od četvrte godine mogu pričati duže priče i koriste sve vrste riječi gramatički pravilno. Djeca starija od pet godina pričaju priče po sekvencama događaja, a već od šeste godine koriste složene rečenične strukture i govor prilagođava socijalnim situacijama. Također, raznovrsnost tema omogućava djeci upoznavanje s novim riječima i situacijama. Igre i vježbe tijekom kojih se stvaraju priče zahtijevaju visoku koncentraciju i međusobno slušanje kako bi priče na kraju imale smisao.

4.2.1. Jednominutna priča

Troje ili više djece sjedi pred skupinom i na voditeljev zahtjev zatvore oči i voditelj zadaje temu, npr. tijelo i dijete imenuje jedan dio tijela i priča jednominutnu priču o tom dijelu tijela (Scher, Verrall, 2005; str. 44). Pri vođenju ove vježbe voditelj bi trebao paziti da koristi pojmove koji su igračima poznati. Ukoliko je svjestan da neki igrač poznaje određenu temu više nego drugi igrači, poželjno bi bilo tom igraču zadati baš tu temu kako bi ostali igrači na vrlo nenametljiv način mogli čuti i naučiti nešto o zadanoj temi.

4.2.2. Stvaranje priče

Zadatak ove vježbe je zajedničko smišljanje priče. Igrači sjede u krugu te prvi igrač započinje priču izgovaranjem prve riječi po svom izboru. Sljedeći igrač ponavlja prethodnu i dodaje novu riječ. Tako svaki igrač ponavlja sve prethodno rečeno i dodaje nastavak te pritom pazi na rečenični smisao, kao i na smisao priče koja nastaje. Stvaranje priče može se potaknuti dodatnim zadavanjem likova, osnovnog raspoloženja, početka ili kraja priče ili nekim drugim elementom. Kako bi se priča brže stvarala, umjesto dodavanja jedne riječi, igrači mogu dodavati cijelu rečenicu lančano povezanu s prethodnom. Tako će nastajati pripovjedni tekst koji će voditelj zapisivati te kasnije imati za dokumentaciju ili razvoj neke druge aktivnosti (Lekić i sur., 2007; str. 34). Kako bi priča bila smisljena, igrači moraju biti koncentrirani i pažljivo slušati ostale igrače. O uzrastu djece ovisi i duljina ispričane priče pa se s time na umu može reći da je ova vježba prilagođena svim uzrastima. Ukoliko je starijoj djeci vježba spora ili jednostavna, voditelj može usred priče zadavati nove riječi koje će priču odvesti u drugom smjeru.

4.2.3. Nastavi priču

Četvero ili petero igrača izmjenjuju se u pričanju. Voditelj ili prva osoba započinje priču, priča oko pola minute (mlađim igračima signalizira voditelj) i prepušta je sljedećem igraču veznom riječju *i*. Posljednja osoba završava priču. Voditelj priču može započeti naslovom ili temom priče (Scher, Verrall, 2005; str. 45). U ovoj vježbi je također bitno slušanje drugih igrača kako bi priča bila smisljena. Igrači u svojem vremenu pričanja priče imaju priliku priču odvesti u svom smjeru, za razliku od dodavanja samo jedne riječi ili rečenice.

4.2.4. Završi priču

Inačica igre *Nastavi priču* u kojoj dvoje ili troje igrača izađu iz prostorije. Jedan po jedan se vraćaju i voditelj započinje priču na isti način za svakoga od njih, a oni je trebaju završiti na svoj način. Priče se mogu stvarati tako da se pripovjedaču zada naslov, prva rečenica ili posljednja rečenica (Scher, Verrall, 2005; str. 46). U ovoj, kao i u prethodnoj vježbi vješto smišljene zadane rečenice potiču kreativnost i ključ su za dobivanje zanimljivih priča.

4.2.5. Priča od zadanih riječi

U stvaranju priče od zadanih riječi igrače dijelimo u manje skupine. Na papirima su napisane riječi (ili nacrtani predmeti) koje se koriste u stvaranju priče. Skupine mogu dobiti iste ili različite riječi koje se koriste u stvaranju priče. Prije početka stvaranja priče potrebno je odrediti mjesto i vrijeme radnje, zadane likove i problem. Ako sve skupine imaju iste riječi, tada se to može učiniti zajednički. U slučaju da imaju različite riječi, voditelj upućuje skupine u samostalno određivanje mjesta i vremena radnje, likova i problema. Skupine zajednički osmišljavaju priču, a kasnije je svaka skupina prepričava ostalim skupinama (Lekić i sur., 2007; str. 33). Ova vježba potiče igrače da djeluju zajednički, kao tim. Voditelj može pomno isplanirati zadane pojmove kako bi priče bile na neki način povezane te se s pažljivom dokumentacijom prepričanih priča mogu napraviti zanimljive slikovnice koje su izmislila upravo djeca te skupine.

4.2.6. Pisma, telegrami, dopisnice

Vježba se izvodi na način da igrači u krugu redom improviziraju čitanje telegrama, dopisnice, pisma, razglednice, čestitke; božićne, rođendanske i sl. Svaki igrač može birati što će pisati u njegovom telegramu ili pismu, a prije vježbe se može zadati osoba kojoj se pisma šalju, osjećaji koji se žele prenijeti ili poruka koja se želi prenijeti (Scher, Verrall, 2005; str. 46). Odgojitelj ovu igru može usmjeriti prema temama koje zanimaju skupinu ili prema aktualnim temama (Božić, rođendan djeteta iz skupine, Majčin dan).

4.2.7. Od jutra do sad

Ova vježba je monolog u kojemu svatko istupa i pripovijeda što je radio toga dana od trenutka buđenja do trenutka pripovijedanja. Monolog se može proširiti pitanjima: *Koja ti se najbolja stvar dogodila danas? Najgora? Što još želiš raditi?* (Scher, Verrall, 2005; str. 46). Vježba se može provoditi za stjecanje samopouzdanja pri javnim govorima zato što djeca već imaju znanje o onome što trebaju reći i ne trebaju ulaziti u ulogu.

4.2.8. Minutu, molim

U ovoj vježbi igrač sjedi na vrućem stolcu i punu minutu govori o zadanoj temi koja može biti bilo što (hrana, igre, televizija, vrtić itd.). Cilj vježbe je da djeca tečno govore punu minutu bez prethodnog razmišljanja o temi. Ova vježba skreće pozornost na bogatstvo rječnika, način izražavanja i slično (Scher, Verrall, 2005; str. 38). Vježba se s mlađom djecom može izvoditi i u kraćem vremenskom ograničenju, ali je bitno da vremensko ograničenje postoji jer je cilj da djeca tečno pričaju do isteka vremena, a ne dok im ne nestanu ideje. Prema tome, osim što skreće pozornost na gore navedeno, ova vježba omogućava igračima snalaženje u trenutku.

4.2.9. Brbljaonica

U ovoj vježbi svi igrači redom dobivaju mjesto na *brbljavom* stolcu koji se postavlja na jedan kraj sobe. Voditelj najavljuje temu npr. „Da sam sada odrastao...“ i zatim svaki igrač redom sjeda na stolac i priča kratku priču koja počinje rečenicom „Da sam sada odrastao...“ Ova vježba naglašava važnost glasnog, izražajnog govorenja i pažljivog slušanja tako da cijela grupa može čuti što svatko ima za reći (Scher, Verrall, 2005; str. 40). Ovisno o dobi djece, mogu se koristiti različite teme s kojima djeca već imaju iskustva.

4.2.10. Sprijatelji se, posvađaj se

Voditelj grupu dijeli na nasumce izabrane parove i zadaje im da razgovaraju i sprijatelje se. To rade svi u isto vrijeme. To rade dok voditelj ne kaže „smrzni“. Zatim voditelj zatraži jedan par da nastavi razgovarati tako da ih svi čuju. Nakon toga svi nastavljaju ponovo u parovima, ali je ovaj put uputa da se svađaju. Na riječ „smrzni“ voditelj može opet izdvojiti jedan par. Ovo je odlična vježba za verbalno zagrijavanje

(Scher, Verrall, 2005; str. 47). U ovoj vježbi potrebna je brza promjena ugođaja razgovora što nije uvijek jednostavno, osobito ako se igrači zabavljaju i ne osjećaju potrebu za takvom promjenom.

4.3. Igre i vježbe namijenjene pravilnom izgovoru glasova

Sljedeće igre i vježbe zadaju djeci izgovaranje različitih glasova u kombinaciji s različitim intonacijama. Karakteristike urednog jezično-govornog razvoja koje se mogu prepoznati tijekom provođenja ovih aktivnosti su pravilan izgovor svih glasova, izdvajanje prvog glasa u riječi s 5,5 godina, izdvajanje prvog i zadnjeg glasa u riječima i kontroliranje glasnoće sa šest godina.

4.3.1. Ozvučivanje

Voditelj zadaje zadatak (što ozvučiti), a igrači odabiru način (kako ozvučiti). Zadatak može biti oponašanje zvukova iz prirode ili izvođenje novih, nedefiniranih zvukova koji se njima u tom trenutku čine odgovarajućima. Zvukovi se proizvode vlastitim glasom. Druga varijanta vježbe je da se zadaci dijele po skupinama. Na listićima koje skupine izvlače zapisani su okvirni zadaci. Sadržaj osmišljavaju igrači. Zadaci mogu biti primjerice: smisliti kratku priču o nacrtanom liku i popratiti je pokretima i zvukovima (Lekić i sur., 2007; str. 31). Za skupine igrača koji još ne čitaju voditelj zadaje zadatke. Ova vježba ograničava korištenje govorenih riječi i potiče igrače isključivo na glasanje, što može biti izazovno za one koji se izražavaju samo riječima.

4.3.2. Ptice

Igrači se podijele u skupine od po 4 člana. Svaka skupina izabere jedan zvuk glasanja neke ptice. Moguće je birati što različitije zvukove, ali je u početku bolje upotrebljavati isprobane i sigurne onomatopeje. U početnoj fazi rada voditelj obilazi skupine i provjerava može li svaki član skupine izvesti odabrani zvuk. Igrači se u početku slobodno kreću prostorom. Na voditeljevu uputu svi zatvaraju oči, uspore kretanje prostorom i glasaju se. Svaka skupina glasa se na svoj dogovoreni način što postaje jedini zvuk prepoznavanja. Zadatak je da se nakon zatvaranja očiju, skupine sastave samo pomoću osluškivanja. To čine tako da svaki član skupine istovremeno izvodi zvuk, ali i osluškuje ostale zvukove. U trenutku kada netko čuje zvuk člana

svoje skupine, približi mu se i uhvati ga za ruku. Držeći se za ruke igrači se zajedno kreću prostorom i osluškujući traže ostale članove svoje skupine. Skupina se zaustavlja i članovi prestaju izvoditi zvuk kada osjećaju da su svi na okupu, a kada se sve skupine skupe i kada se više ne čuje niti jedan zvuk, voditelj prekida vježbu (Lekić i sur., 2007; str. 32). Ovom vježbom uvježbava se slušanje i razabiranje zvukova u gomili. Vježba se može odvijati i s drugim životinjama, a može joj se dodati i natjecateljski karakter kako bi postala igra. U takvoj igri pobijedila bi ona skupina koja se prva okupi.

4.3.3. Besmislena rečenica

Igrači smišljaju besmisleni rečenicu. Rečenicu govore iz različitih uglova sobe, ležeći na trbuhu ili leđima, s rukom preko usta i slično. Rečenica može zvučati upitno, usklikno, izjavno, tužno, ljutito, bez emocija, dosadno, ponosno... (Perić Kraljik, 2009; str. 88). Ovom vježbom uvježbava se interpretacija rečenica ovisno o zadanim emocijama. Također, kroz ovu vježbu igrači mogu zaključiti da je ono što drugi ponekad govore potpuno odvojeno od onoga kako se osjećaju te da je bitno razumjeti osjećaj koji rečenica prenosi, a ne samo njezino značenje.

4.3.4. Koliko *a* ima u *a*

Vježba se izvodi stojeći u krugu. Voditelj objašnjava da se *a* može govoriti na mnogo načina: kao usklik čuđenja, divljenja, kao spontana reakcija na strah, usklik bola ili kao izraz nekog drugog osjećaja ili osjeta, u značenju negacije, pjevajući, kašljući, kišući, različitim intonacijama, duljinom, bojom glasa, različitim tempom i ritmom, naglaskom i drugim govornim vrednotama, uz mimiku, pokret, kretanje... U vježbi ne postoji unaprijed određen redoslijed kojim igrači izgovaraju glas *a* na svoj način. Kad je neki igrač spreman izgovoriti svoje *a*, ulazi u središte i izgovara ga, a cijela skupina ponavlja na isti način. Voditelj prvi izriče svoje *a*. Na taj način pojašnjava zadatak i izbjegava neugodu koji bi mogao osjećati igrač koji je prvi (Lekić i sur., 2007; str. 33). Vježba se može izvoditi i s ostalim samoglasnicima. Budući da ova vježba može biti apstraktna za mlađu djecu koja još ne odvajaju glas od cjeline, poželjno je provoditi ovu vježbu s onim dobnim skupinama koje već mogu izdvajati glasove.

4.4. Igre i vježbe s pitanjima

Sljedeće igre i vježbe uključuju aktivno sudjelovanje dva ili više igrača u isto vrijeme. Djeca od treće godine postavljaju pitanja *zašto*, *kada*, *što ako*. Djeca od četvrte godine adekvatno odgovaraju na pitanja *koliko*, *kako*, a djeca od pete godine uviđaju odnose, uzroke i posljedice. Sve igre i vježbe u ovoj skupini koriste se prošlim događajima i djetetovim pamćenjem kao središtem radnje i dijete mora imati razvijeno pamćenje o prošlim događajima i situacijama kako bi sudjelovalo u ovim aktivnostima. Već dijete od treće godine povezano govori o stvarima koje su se dogodile, dijete od četvrte godine priča duge priče, dijete od pete godine priča priče po sekvencama događaja, a dijete od šeste godine u svoje priče uključuje događaje, teme i likove. Prema tome, dijete već od treće godine može na račun svog iskustva i pamćenja sudjelovati u igrama i vježbama koje od njega zahtijevaju upravo korištenje tih vještina.

4.4.1. Igre suprotnosti

Voditelj izabire jednog igrača kao *ono* i drugog (ili dva druga) kao ispitivača. Ispitivač može postaviti bilo kakvo pitanje na koje se može odgovoriti s *da* ili *ne*. Ako ispitivač zapita „Jesi li ti ljudsko biće?“, Ono odgovara „Ne.“ Jer u igri suprotnosti mora se dati odgovor suprotan pravom. Ako odgovarač pogriješi i točno odgovori na pitanje ili ne odgovori na pitanje unutar pet sekundi, ispada iz igre. Ako izdrži cijelu minutu, pobjeđuje (Scher, Verrall, 2005; str. 48). Ova igra zahtijeva iznimnu koncentraciju jer se protivi onome što nam je toliko jednostavno i urođeno, a to je na *da-ne* pitanja odgovarati brzo i istinito. Budući da igra zahtijeva brze odgovore, potrebna je doza snalažljivosti kako bi se na pitanje dao odgovor suprotan istinitome. Ova igra je namijenjena starijoj djeci zato što oni mogu shvatiti pravilo suprotnosti. Djeca mlađeg dobnog uzrasta mogla bi igrati ovu igru bez suprotnih odgovora s ciljem vježbanja brzine postavljanja pitanja i odgovaranja na ista.

4.4.2. Igra da/ne

Za ovu igru ispitivač mora biti brz i vješt govornik. Igrač sjeda na vrući stolac i biva bombardiran serijom pitanja na koja odgovara odmah, ali mora paziti da ne odgovori s *da* ili *ne*. Sva pitanja se postavljaju tako da odgovor bude *da* ili *ne*, ali igrač mora izdržati punu minutu odgovarajući punim rečenicama (Scher, Verrall, 2005; str.

48). Osim što igrači moraju biti koncentrirani, igra ih potiče na odgovaranje punim rečenicama što će im dobro doći u školi kada će se takvo nešto od njih izričito zahtijevati.

4.4.3. Tko sam?

Na početku ove igre igrači sjednu u široki krug. Svaki igrač mora na papirić tajno napisati ime neke poznate osobe (iz povijesti, umjetnosti, filma, stripa, sporta i slično). Papirići će se po krugu rasporediti tako da svaki igrač svoj papirić nalijepi na leđa onoga tko njemu sjedi zdesna. Igrači se dogovore tko će početi igru i jedan igrač staje u središte kruga te se okrene u mjestu da svi vide što mu piše na leđima. Igra se nastavlja tako da igrač u sredini ispituje *da-ne* pitanja sve dok ne pogodi što mu piše na leđima. Može se dogovoriti i određeni vremenski okvir od nekoliko minuta unutar kojega igrač mora pogoditi što mu piše na leđima, a u protivnom gubi. Da igra ne bi predugo trajala, najbolje je igrače podijeliti u manje skupine koje istovremeno igraju ili u ekipe koje igraju jedna protiv druge. (Lekić i sur., 2007; str. 39) Ova igra namijenjena je starijim dobnim skupinama koje znaju čitati, a kako bi se prilagodila mlađim igračima voditelj bi trebao osigurati sličice s fotografijama poznatih osoba, odnosno likova iz slikovnica i animiranih filmova.

4.4.4. Intervjui

Voditelj je ispitivač i svaki igrač na smjenu može biti ispitan. Ovo je odlična vježba za budućnost. Naglasak ove vježbe je na preciznosti, urednosti i jasnom govoru. Može se proći kroz različite društvene situacije (Scher, Verrall, 2005; str. 46). Također, ovom vježbom može se potaknuti igrače na prilagođavanje govora i vokabulara raznim socijalnim situacijama. Kako bi vježba igračima bila jasnija, voditelj može zadati situacije u kojima se igrači nalaze (restoran, obitelj i dom, igralište) i potaknuti ispitivače da ispituju pitanja kojim će saznati više s tog područja o igraču kojeg se ispituje, a može im se dati i neograničena sloboda i na taj način se zaista može saznati što ispitivača zanima o igraču koji odgovara.

4.4.5. Hajde, reci kako si

Igrači u ovoj vježbi opisuju sebe u raznim situacijama. Voditelj započinje pitanjem „Hajde, reci kakva si kad si...“, a primjeri nastavka te rečenice su: tužna –

vesela, pospana – odmorna, umorna – svježa, bolesna – zdrava, itd (Perić Kraljik, 2009; str. 86). Osim što će ova vježba potaknuti razvoj emocionalne inteligencije, igrači će se kroz igru osjećati slobodno riječima izraziti svoje osjećaje, što ponekad može biti komplicirano verbalizirati.

4.5. Igre i vježbe u kojima rekvizit usmjerava priču

Ova skupina igara i vježbi razlikuje se od prethodnih zato što ove uključuju rekvizite. Rekviziti u dramskim aktivnostima dodaju novo pravilo, a to je korištenje istih u razvoju dramske radnje. Rekviziti mogu biti poznati ili nepoznati, a dječju igru obogaćuju tako da govor prilagođavaju situacijama u kojima se ti predmeti mogu koristiti. Pomoću rekvizita možemo dijete smjestiti u različite oblike socijalnih situacija. Dijete od šeste godine govor potpuno prilagođava socijalnim situacijama, što znači da su ove igre i vježbe važne za djecu koja tek uče kako im se uspješno prilagoditi.

4.5.1. Predmet govori

Svaki igrač donosi po jedan predmet. Voditelj poziva igrače da sjednu u krug svoje predmete stave u sredinu. Nakon kratkog promatranja svih predmeta u središtu kruga, svaki od igrača (kada dođe njegov red) uzima svoj predmet o kojemu priča u 1. licu. Igrači se u ovoj vježbi poistovjećuju s neživim objektima i govore o sebi onako kako bi to predmet činio (Lekić i sur., 2007; str. 35). Starija djeca mogu odabrati bilo čiji predmet i o njemu izmisliti priču. Također, zanimljivo bi bilo da pričajući priču o tuđem predmetu uzmu u obzir čiji je to predmet i čemu služi tom igraču.

4.5.2. Što je u vrećici

Igrači sjede u krugu. Voditelj je prethodno u neprozirnu vrećicu stavio određeni predmet. Prvi igrač rukom opipava predmet u vrećici (bez gledanja) i na osnovu opipa pokušava opisati predmet. Voditelj i ostali igrači pomažu pitanjima *kakvog je oblika, kakva mu je površina, koliko ima dijelova, koliko je velik*. Ostali igrači mogu naglas pitati sve što ih zanima o predmetu i potom pogađati o kojem se predmetu radi. Kad su sve spoznaje izrečene, predmet se može izvaditi iz vrećice i mogu se usporediti nagađanja s predmetom, a može se i dati idućem igraču da ga opipa i pokuša otkriti nove pojedinosti o njemu. Voditelj i ostali igrači opet pomažu pitanjima i pogađaju

radi li se o već ranije pogođenom predmetu ili o nekom drugom. Najviše četiri-pet igrača radi s jednim skrivenim predmetom. Kada se svi igrači izredaju, voditelj vadi skriveni predmet i pokazuje ga igračima. Razgovorom se uspoređuju obavijesti o predmetu koje su izrečene na osnovu opipa s njegovim stvarnim izgledom i funkcijom. Voditelj pomaže pitanjima: *što smo još mogli reći o predmetu, što nismo mogli odgonetnuti opipom (boju)*. Vježba se nastavlja s novim predmetima u vrećici i sljedećom skupinom igrača. Može trajati koliko traje interes za igru ili koliko je voditelj pripremio predmeta (Lekić i sur., 2007; str. 36). Za ovu vježbu koriste se igračima poznati predmeti jer je cilj ispravno pogoditi o kojem predmetu se radi. Kako bi se igra otežala, predmeti mogu biti igračke koje nisu predmeti u stvarnoj veličini (malena cipela, velika olovka, mali reket, velik ručni sat).

4.5.3. Neobični predmeti

Za vježbe u kojima se služimo neobičnim predmetima voditelj priprema predmete koji na prvi pogled nisu prepoznatljivi i u današnje vrijeme nemaju uporabnu vrijednost. Najbolje je sakupiti neupotrebljive dijelove nekih strojeva, pomagala ili alata. To može biti npr. leća ili koji drugi dio starog fotografskog aparata, polugice, ventili, ostaci kuhinjskog pribora, ali i zanimljiva zdjelica, neobično oblikovan komad grane, kamena i slično. Voditelj dijeli igrače u manje skupine, a svaka skupina dobiva neki neobičan predmet. Predmeti nisu skriveni i igrači ih istražuju svim osjetilima. Voditelj može potaknuti dječju maštu u nekom smjeru i zadati igračima kontekst u kojemu će doživljavati taj predmet, a može ih i pustiti da sami zamisle svoj kontekst. Cilj vježbe je osmisliti priču o neobičnom predmetu bez prethodnog znanja čemu služi i predstaviti taj predmet tom pričom ostatku skupine. Nakon toga voditelj može iznijeti čemu zapravo taj predmet služi. Vježba može postati igra ako voditelj osmisli natjecanje pogađanja predmeta, a pobjednici bi bili oni koji pogode čemu neki predmet služi. Igru sam preradila prema igri *Neobični predmeti* (Lekić i sur., 2007; str. 37).

4.5.4. Tri rekvizita u kutiji

Voditelj izabire tri predmeta i stavlja ih u kutiju. Jedan igrač istupa i upotrebljava zadane rekvizite za izmišljanje priče (Scher, Verrall, 2005; str. 44). Rekviziti mogu biti igračima otprije poznati i tematski povezani, ali mogu biti i igračima nepoznati predmeti (kazeta, disketa) ili tematski nepovezani. Varijacije

poznatih i nepoznatih predmeta igračima će skretati pozornost s korištenja prethodnog znanja na korištenje mašte.

4.5.5. Mikrofon

Igrači izaberu neki zanimljivi lik iz svijeta bajke ili realnog svijeta i u mikrofon govore njegov problem/radost. Voditelj aktivira monolog pitanjima. Djeca vole govoriti u mikrofon i o sebi, a voditelj može usmjeravati igrača prema raznim situacijama (Perić Kraljik, 2009; str. 87). Ovo može biti zanimljiva vježba prije ili poslije gledanja animiranog filma. Voditelj može podijeliti uloge igračima kroz koje će oni izraziti osjećaje tog lika, a moguće i svoje osjećaje u odnosu na ono što se tom liku u filmu dogodilo.

4.5.6. Telefon

Jedan igrač koristi telefon, razgovara s prijateljem na telefonu i održava komunikaciju, a ostali slušaju (Perić Kraljik, 2009; str. 87). U ovoj vježbi igrači moraju biti maštoviti jer bez prethodne pripreme igraju svoju ulogu i razmišljaju o ulozi onoga koji se nalazi s druge strane slušalice.

5. Zaključak

Dramski odgoj ima širok spektar povoljnih utjecaja na djetetov cjelokupni razvoj, a pogotovo razvoj govora i jezika. Osobito dramske igre i vježbe u odgojno-obrazovnim ustanovama mogu doprinijeti razvoju dječjeg jezično-govornog izraza. Uz šarolik izbor igara i vježbi, odgojitelje se potiče da osluškuju djecu i iste dorađuju prema njihovim potrebama i afinitetima. Raznolikost dramskih igara pruža priliku za praćenje urednog razvoja govora zato što djecu stavlja u razne situacije gdje mogu eksperimentirati sa svojim izrazom, a s druge strane omogućuje odgojiteljima rano zapažanje odstupanja u jezično-govornom izrazu.

Posebnost dramskog odgoja je to što omogućuje djeci sigurnost tijekom i nakon igranja uloge. „Da bi se dijete upustilo u komunikaciju, da bi se odvažilo izražavati, potrebno mu je, prije svega, osigurati osnovni uvjet – sigurnost za slobodno izražavanje“ (Fileš i sur. 2008). Kroz igranje uloga djeci se pruža prilika da iskuse nepoznate situacije i upoznaju se s vokabularom istih. Na taj način ne samo da proširuju svoj rječnik, nego postaju samouvjereniji u situacijama koje ih čekaju. Budući da u dramskim igrama i vježbama djeca preuzimaju razne uloge, to može biti učinkoviti način kojim će sramežljiva i povučena djeca uspjeti komunicirati na slobodniji način i prenijeti svoju verbalnu poruku kroz ulogu koju su preuzeli.

Prema svemu navedenome i istraženome, mislim da je korištenje dramskih igara i vježbi vrlo povoljno za poticanje razvoja govora i jezika i poželjno je da se aktivno koriste u ustanovama ranog i predškolskog odgoja.

LITERATURA

- Aladrović Slovačak, K. (2018) *Kreativne jezične igre*. Zagreb: Alfa.
- Andrešić, D., Benc Štuka, N., Gugo Crevar, N., Ivanković, I., Mance, V., Mesec, I., Tambić, M. (2010). *Kako dijete govori?: razvoj govora i jezika, najčešći poremećaji jezično-govorne komunikacije djece predškolske dobi: priručnik za roditelje, odgojitelje, pedijatre i sve koji prate razvoj djece*. Zagreb: Planet Zoe.
- Anonimno, *Kako poticati govorno-jezični razvoj djeteta*. Dostupno na: <https://www.harfa.hr/kako-poticati-govorno-jezicni-razvoja-djeteta/>
- Apel, K., Masterson, J. J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do šeste godine: od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti –potpuni vodič za roditelje i odgojitelje*. Lekenik: Ostvarenje
- Bojović, D. (2015). *Više od igre – Svijet u meni*. Split. Harfa.
- Fileš, G., Jelčić, D., Jurić Stanković, N., Lugomer, V., Motik, M., Pečaver, B., Rožman, K., Tuksar, M. (2008) *Zamisli, doživi, izrazi!* Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj : Pili-poslovi,
- Gruić, I. (2002.). *Prolaz u zamišljeni svijet. Procesna drama ili drama u nastajanju*. Zagreb. Golden Marketing.
- Gruić, I., Vignjević, J., Rimac Jurinović, M. (2016) *Kazališna/dramska umjetnost u odgojno-obrazovnome procesu: prijedlog klasifikacije i pojmovnika*. Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, mrežno izdanje, <http://www.enciklopedija.hr/>
- Krušić, V. (2006). *Što sve može drama?* Dramski odgoj, 12-13, 23-25.
- Ladika, Z. (1970.). *Dijete i scenska umjetnost*. Zagreb. Školska knjiga.
- Lekić, K., Migliaccio-Čučak, N., Radetić-Ivetić, J., Stanić, D., Turkulin-Horvat, M., Vilić-Kolobarić, K. (2007). *Igram se, a učim!* Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj : Pili-poslovi.
- Morrow, L M. (2001). *Literacy development in the early years*. Boston: Allyn & Bacon.
- Neuman, S. I Roskos, K. (1993). „*Access to print for children of poverty: Differential effects of adult meditation and literacy – enriched play settings*

- on environmental and functional print tasks.*“ U: American Educational Research/Journal 30 (1): 95-122.
- Owocki, G. (1999). *Literacy through play*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Pehar, L. (2007). *Psihološke posljedice reforme osnovne škole*. Sarajevo: Službeni list BiH.
- Perić Kraljak, M. (2009). *Dramske igre za djecu predškolske dobi*. Osijek. Sveučilište "Josipa Jurja Strossmayera", Učiteljski fakultet.
- Pitamic, M. (2013). *Montessori igre i aktivnosti: za bebe i djecu u ranoj dobi*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Resnick, L. B., & Snow, C.E. (2009). *Speaking and listening for preschool through third grade*. Newark, DE: International Reading Association.
- Scher, A., Verrall, C. (2005). *100+ ideja za dramu*. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj: Pili-Poslovi.
- Selimović, H. i Karić, E. (2011). *Učenje djece predškolske dobi*. Metodčki obzori, 6(2011)1 (11), 145-160. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/71223>
- Stagg Peterson, S., Greenberg, J. (2017). *Teacher intervention to support oral language and literacy in dramatic play contexts*. Texas Journal of Literacy Education, Vol. 5 (1), 10-23. Preuzeto s <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1147677.pdf>
- Stanišić, E. (2015). *Dramske metode u nastavi Hrvatskoga jezika*. Hrvatski, 13 (2), 67-77. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/160872>
- Weitzman, E., & Greenberg, J. (2002). *Learning language and loving it* (2nd Ed.), Toronto, ON: Hanen Early Language Program.
- Weitzman, E., & Greenberg, J. (2010). *ABC and beyond: Building emergent literacy in early childhood settings*. Toronto, ON: Hanen Early Language Program.

IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)